

5. Грозна, О. (2022). Дефініційна полеміка в сфері інтернет-журналістики щодо понять «жанр» і «формат» у сучасному інформаційному просторі. *Український інформаційний простір*, 10, 107–115.

6. Макеєва, О. М. (2014). Сутнісні характеристики функцій правової культури журналістів. Репозитарій Національного авіаційного університету.

7. Kurkov, A. (2022). In Ukraine, Fiction Has Lost Its Meaning—But Recording the Truth Is More Important Than Ever. *Time*.

8. Rudenko, O. (2022). Olga Rudenko and the Kyiv Independent Are Giving the World a Window Into a Devastating War. *Time*.

9. Karamshuk, D., Lokot, T., Pryymak, O., & Sastry, N. (2017). Identifying Partisan Slant in News Articles and Twitter during Political Crises. arXiv preprint arXiv:1703.05819.

Садовенко Олександр Олександрович

аспірант кафедри психології та гуманітарних дисциплін

Навчально-наукового інституту

практичної культурології та артменеджменту

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв

м. Київ, Україна

cgerrr@gmail.com

ІІІ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ НАШОГО УЯВЛЕННЯ ПРО СЕБЕ ЧЕРЕЗ ЗВОРОТНИЙ ЗВ'ЯЗОК

Поширення використання штучного інтелекту (ШІ) у повсякденному цифровому середовищі, від стрічки у соціальних мережах до рекомендаційних систем та інструментів генерації ШІ, перетворило такі середовища на так звані культурні ехокамери, які відтворюють і підсилюють певні цінності та

самоідентифікації. Таке сформоване кільце зворотного зв'язку все більше спричиняє визначенню людського самосприйняття через алгоритмічними віддзеркалення трендової і зазвичай вузько спрямованої поведінки й смаків.

Мета дослідження – осмислення культурних та філософських вимірів впливу технологій штучного інтелекту на людське самосприйняття через механізми алгоритмічного зворотного зв'язку. З поширенням генеративних і прогностичних моделей, що моделюють взаємодію людини з цифровим контентом, ці технології виходять за межі утилітарних інструментів і стають співавторами у формуванні ідентичності, творчості та цінностей. Спираючись на сучасні українські та міжнародні дослідження, критично розглянемо природу алгоритмічних дзеркал, агентивності та культурної автентичності.

Робота базується на міждисциплінарній методології, що поєднує аналіз теорії, цифрову етнографію та огляд літератури. Основна увага приділена дослідженню того, як системи штучного інтелекту, зокрема ті, що працюють на основі зворотних зв'язків, алгоритмів рекомендацій та генеративних моделей, опосередковують людське самосприйняття й культурне виробництво через феномен, який умовно позначено як «алгоритмічне дзеркало». У дослідженні застосовуються ідеї Лакана про дзеркальну стадію (5), для того, щоб проаналізувати, як алгоритмічні системи стають символічними «іншими», через яких конструюються ідентичність і соціальне значення. Також вводиться поняття алгоритмічного несвідомого для виявлення упереджень у системах ШІ та їхнього впливу на суб'єктивність [6]. Також спираємося на існуючі українські дослідження, зокрема на роботи І. Антипіної [1] щодо деструкції авторства та художньої оригінальності та О. Сорокіної [2] про вплив ШІ на свободу, агентність і пізнання. Також враховано практичні дані зі статей Harvard Business Review щодо психологічного впливу ШІ в цифрових робочих середовищах [4], результати досліджень С. Довгого та ін. [3] щодо використання ШІ в українських інституціях.

Системи зворотного зв'язку на основі ШІ функціонують як форма алгоритмічного дзеркала. Спираючись на лаканівську теорію дзеркальної стадії, ШІ можна інтерпретувати як технологічного «іншого», через якого відтворюється ідентичність і соціальний сенс – тобто, ці системи формують не лише наше сприйняття оточуючого, а й самопізнання.

У цьому випадку алгоритми з використанням ШІ виступають дзеркалами, що відтворюють ідентичності користувачів на основі даних про їхню поведінку й смаки. Згідно Лакану, таке дзеркальне відображення здатне спричинити хибне впізнання – уявлення про себе, сформоване не автентичним досвідом, а даними зворотного зв'язку. Це породжує штучне «ідеальне его», зумовлене алгоритмічними проєкціями [5].

У статті «Algorithmic Unconscious: Why Psychoanalysis Helps in Understanding AI» автори стверджують, що алгоритми ШІ – це не інструмент, а актор, який бере участь у формуванні ідентичності через складні взаємодії між людьми й нематеріальними агентами, породжуючи «алгоритмічне несвідоме». Дослідження й прості спостереження виявляють, що структури та функції ШІ містять несвідомі упередження, які формують поведінку та ідентичність користувачів. Незважаючи на видиму нейтральність, ці системи містять у собі цінності та припущення, закладені розробниками й даними, використаними для навчання ШІ моделі [6].

Алгоритмічний зворотний зв'язок не є нейтральним. Згідно з доповіддю *Harvard Business Review* [4], системи ШІ на робочому місці можуть спричиняти відчуття ізоляції та емоційного виснаження. У культурному плані це призводить до зміцнення ілюзії персоналізації ціною справжнього соціального зв'язку.

О. Сорокіна [2] акцентує, що впровадження ШІ у повсякденність трансформує наше розуміння свободи волі, пізнання і меж людської агентивності. Із дедалі ширшим делегуванням рішень алгоритмам людина

перетворюється з активного творця на куратора, який постійно реагує на алгоритмічні поради.

Платформи на базі ШІ, що постійно інтерпретують і відповідають на поведінку користувача, формують зворотний зв'язок, який підкріплює певні моделі поведінки. Це веде до гомогенізації досвіду, де користувачі стикаються переважно з контентом, який підтверджує їхні погляди, обмежуючи різноманітність і закріплюючи сконструйовану штучну ідентичність.

І. Антипіна [1] розглядає наслідки використання мистецтва, створеного штучним інтелектом, для авторства та оригінальності, підкреслюючи, що такі системи ставлять під сумнів традиційні уявлення про культурне виробництво. Оскільки ШІ розмиває межу між людською та машинною творчістю, культура постає водночас як результат людського наміру та алгоритмічного моделювання. Це і є посилене культурне кільце зворотного зв'язку: люди формують алгоритми через дані, а алгоритми формують людські смаки та поведінку.

Цей процес особливо яскраво проявляється на цифрових платформах, таких як TikTok і Spotify, де ідентичність користувачів дедалі більше визначається контентом, що пропонується алгоритмами, керованими ШІ. Користувачі починають інтерналізувати цінності, естетику й практики, які транслуються цими платформами, і поступово починають ототожнювати алгоритмічну популярність із культурною цінністю.

Зміщення ролі алгоритмів, від інструментів до культурних агентів, змінює динаміку авторства та культурного виробництва. У цифрових екосистемах, де алгоритми активно формують споживання та створення контенту, людське самовираження дедалі більше моделюється згідно з очікуваннями моделей ШІ. Це призводить до своєрідної «штучної соціалізації», у межах якої індивіди навчаються представляти себе в межах алгоритмічно вигідних шаблонів.

Культурна цінність оригінальності поступається місцем популярності, визначеній на основі аналітики. Таким чином, авторська ідентичність стає результатом адаптації до цифрових структур впізнавання, а не виразом автономного суб'єкта.

Зміна парадигми від автентичності до ефективності кидає виклик традиційним уявленням про творчість, а також про межі між людиною й технологією.

В українських академічних колах активізується дискусія щодо ролі ШІ у культурній продукції, освіті та медіа. Сучасні дослідження [1; 3] відзначають необхідність критичного підходу до інтеграції технологій, що мають потенціал змінювати саму природу творчості й пізнання.

Український дискурс також відзначається прагненням до збереження національної ідентичності в умовах глобальної цифрової гомогенізації. У цьому сенсі алгоритмічні системи можуть виступати не лише як засоби адаптації, а й як загроза культурному різноманіттю, якщо їхній вплив не буде свідомо модульовано.

Курований цифровий «Я» стає дедалі більш перформативним та оптимізованим, пристосованим до логіки машин, а не до внутрішньої автентичності.

Це викликає важливі питання: наскільки ми бачимо себе, а наскільки бачимо інтерпретацію себе машиною?

Таким чином, алгоритмічні системи ШІ дедалі більше впливають на людське самосприйняття, формуючи куровану цифрову ідентичність, яка відповідає логіці машин, а не внутрішній автентичності. ШІ вже не просто інструмент, а активний учасник культурного виробництва, що моделює смаки, поведінку та уявлення про себе.

Це спричиняє зсув від творчої автономії до алгоритмічної відповідності, де популярність замінює оригінальність, а ідентичність формується

ззовні – через зворотний зв’язок, а не зсередини. Зникає чітка межа між людською та машинною творчістю, постає потреба в переосмисленні понять авторства, пізнання й соціального зв’язку.

Український культурний простір потребує критичного ставлення до алгоритмічного впливу й свідомого регулювання ШІ в освітніх, медійних та творчих практиках, щоб зберегти культурну різноманітність в умовах глобальної цифрової уніфікації.

Список використаних джерел

1. Антипіна І. Штучний інтелект як інструмент трансформації культурологічних ідей / І. Антипіна // *Часопис НМАУ імені П. І. Чайковського*. 2022. № 3. С. 112–118. Режим доступу: <https://chasopysnmau.com.ua/article/view/314744>

2. Сорокіна О. Вплив ШІ на трансформацію життя сучасної людини / О. Сорокіна // *Гуманітарні студії*. 2023. № 1. С. 45–52. Режим доступу: <https://humstudies.com.ua/article/view/321890>

3. Dovgyi S. Teachers’ and Students’ Attitudes Towards the Use of Artificial Intelligence: All-Ukrainian Research / S. Dovgyi, S. Babiichuk, L. Davybida, M. Biletska // *Information Technologies and Learning Tools*. 2024. Vol. 94, № 2. P. 1–15. Режим доступу: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/5890>

4. De Cremer, D., Koopman, J. Research: Using AI at Work Makes Us Lonelier and Less Healthy / D. De Cremer, J. Koopman // *Harvard Business Review*. 2024. 6 червня. Режим доступу: <https://hbr.org/2024/06/research-using-ai-at-work-makes-us-lonelier-and-less-healthy>

5. Heimann M. AI as Social Actor: A Lacanian Investigation into Social Technology / M. Heimann, R. Hübener // *Journal of Digital Social Research*. – 2023. Vol. 5, № 1. P. 50–65. Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/369364539_AI_as_Social_Actor_A_Lacanian_Investigation_into_Social_Technology

6. Possati L. Algorithmic Unconscious: Why Psychoanalysis Helps in Understanding AI / L. Possati // *ResearchGate*. 2020. Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/340900857_Algorithmic_unconscious_why_psychoanalysis_helps_in_understanding_AI

Степаненко Анастасія Геннадіївна

аспірантка

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

hladka.anastasiiaa@gmail.com

МЕМОРІАЛІЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК ТРАНСФОРМАЦІЇ КУЛЬТУРНОГО ЛАНДШАФТУ МІСТА

Місто – це складна соціокультурна форма простору, яка є не лише фізичним середовищем проживання людей, а й осередком символічних значень, соціальних взаємодій, культурної пам'яті та ідентичності. Якщо розглядати місто як текст, то він складається з різноманітних наративів, через які проявляється культура певних спільнот у конкретних історичних контекстах.

З такої позиції місто постає як простір, у якому культурний ландшафт акумулює і транслює колективну пам'ять. Репрезентована у міському просторі, пам'ять набуває видимості, вбудовується у культуру повсякдення та впливає на соціально-політичні процеси. Трансформація культурного ландшафту міста нерозривно пов'язана з фіксацією певних сенсів і витісненням інших. У цьому процесі особливу роль відіграють локуси — конкретні місця, елементи культурного ландшафту, що накопичують, конденсують і передають історичні, соціальні й культурні наративи, відображаючи багатопланову природу міської ідентичності. Локуси не залишаються незмінними. Вони можуть набувати